

Sobre l'oportunitat històrica i moral del Memorial Democràtic

Borja de Riquer i Permanyer

Catedràtic d'Història Contemporània i president de la Comissió Assessora del Memorial Democràtic

1. INTRODUCCIÓ. 2. LA COMISSIÓ ASSESSORA DEL MEMORIAL DEMOCRÀTIC. 3. L'INFORME SOBRE EL MEMORIAL DEMOCRÀTIC: FUNCIONS DE LA INSTITUCIÓ. 3.1. La commemoració. 3.2. La conservació. 3.3. La investigació. 3.4. La difusió. 3.5. La formació. 3.6. El foment de la participació. 4. EL PROJECTE DE LLEI. 4.1. La tramitació parlamentària durant la setena legislatura. 4.2. La tramitació parlamentària durant la vuitena legislatura. 5. EPÍLEG.

1. Introducció

Com és sabut, el Pla de Govern 2004-2007, elaborat a partir de l'Acord per a un govern catalanista i d'esquerres, preveia la creació d'una entitat pública dedicada a preservar la memòria històrica de la lluita per la democràcia al nostre país, el Memorial Democràtic. Per primera vegada en la història de Catalunya, el Govern assumia el repte de promoure el reconeixement i la reparació dels milers de víctimes de la llarga lluita per la democràcia. I, així, a principi de l'any 2004, el Departament de Relacions Institucionals i Participació encarregà un primer projecte general sobre el que podia ser el Memorial Democràtic a un grup de treball format per diversos historiadors del Centre d'Estudis de l'Època Franquista i la Democràcia (CEFID) de la Universitat Autònoma de Barcelona. Posteriorment, ja pel mes de juny de 2005, es creà la Comissió Assessora del Memorial Democràtic¹ amb la funció específica d'elaborar un informe sintètic sobre la funció, els objectius i les característiques principals del futur ens públic Memorial Democràtic.

2. La Comissió Assessora del Memorial Democràtic

Aquesta Comissió estava integrada per quinze persones, totes elles professionals de prestigi reconegut que, alhora, representaven sensibilitats polítiques diferents i una clara

1. Aquesta Comissió es va constituir per l'Ordre núm. 308/2005, de 30.06.2005 (DOGC 4426, de 14.07.2005).

Borja de Riquer i Permanyer

És catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona i especialista en història dels segles XIX i XX, del catalanisme i del franquisme. Ha publicat més de 160 treballs, que inclouen llibres, col·laboracions en obres col·lectives i articles en revistes científiques.

L'any 2002 va rebre la distinció de la Generalitat de Catalunya d'Investigador Reconegut per al període 2002-2008. Ha estat l'investigador principal de nou projectes de recerca finançats pel Ministeri d'Educació i Ciència durant el període 1985-2006. Dirigeix el projecte d'investigació *Els parlamentaris de Catalunya. Diccionari biogràfic (1868-1939)* i és membre del comitè directiu del projecte de recerca *Diccionario biográfico de los parlamentarios españoles (1808-2006)*, finançat per les Corts espanyoles.

Ha estat membre de la Comissió d'Humanitats de la Fundació Espanyola per a la Ciència i la Tecnologia (2003-2006), membre de les dues comissions d'experts nomenades pel Ministeri de Cultura i la Generalitat de Catalunya per resoldre el contenciós dels documents catalans dipositats a l'Arxiu de Salamanca (novembre de 2000 - juliol de 2002 i octubre-desembre de 2004) i president de la Comissió Assessora del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya (juny-novembre de 2005).

pluralitat ideològica.² Qui signa aquest article fou nomenat llavors president d'aquesta Comissió amb l'encàrrec de coordinar les discussions que van tenir lloc a les diverses reunions de treball de la Comissió, redactar els informes sobre els acords presos, recollir les observacions elaborades pels diferents membres i, finalment, mirar de redactar un document de síntesi que fos aprovat per la Comissió.

En el curs de la primera reunió de la Comissió Assessora, que tingué lloc el dia 15 de juny de 2005, s'informà que l'esmentat primer projecte general sobre el Memorial Democràtic, elaborat pel Centre d'Estudis de l'Època Franquista i la Democràcia (CEFID), havia estat difós àmpliament entre nombroses entitats vinculades a la recuperació de la memòria històrica, departaments universitaris i altres institucions, col·lectius i persones individuals. I que, ateses les nombroses aportacions individuals i col·lectives rebudes en el procés de consulta i difusió del document, ara calia obrir un nou procés de definició del projecte de creació del Memorial Democràtic molt més concret. Així, la tasca de la Comis-

2. Van ser membres de la Comissió esmentada Cristina Borderías Mondéjar, Manel J. Borja-Villel, Joan B. Culla i Clarà, Àngel Duarte i Montserrat, Montserrat Duch i Plana, Josep Fontana i Lázaro, Montserrat Iniesta i González, Conxita Mir i Curcó, Carme Molinero Ruiz, Paul Preston, Borja de Riquer i Permanyer, Manel Risques Corbella, Anna Sallés i Bonastre, Antoni Segura i Mas i Ricard Vinyes i Ribas.

sió Assessora havia de ser la redacció d'un document de síntesi que recollís el màxim nombre de suggeriments rebuts.

D'aquesta manera, el treball de la Comissió seria, en primer lloc, discutir els diferents textos i materials de què es disposava i, segonament, elaborar un document propi que es volia que aconseguís el màxim consens en el si de la Comissió. I això, calia fer-ho en un temps raonable, no superior a sis mesos, per tal de presentar el document al Govern abans del desembre de l'any 2005 i que es pogués iniciar la tramitació de la llei corresponent al Parlament de Catalunya a principis de l'any següent.

La Comissió Assessora es va reunir tres cops: l'esmentat 15 de juny, el 30 de setembre i, finalment, el 9 de novembre de 2005. En el curs d'aquestes reunions de treball els membres de la Comissió van considerar una primera proposta de document de síntesi que va ser àmpliament debatuda i notòriament ampliada i matisada. Els punts principals del debat van ser l'abast i la dimensió del Memorial Democràtic, la pluralitat de memòries, les funcions del Memorial (la commemorativa, de conservació, de foment de la investigació, de coordinació d'informació, de difusió, de suport a iniciatives ciutadanes, de formació, de participació, etc.), així com les possibles relacions exteriors del Memorial Democràtic i les seves prioritats d'actuació a curt i mitjà termini.

Els punts principals de debat de la Comissió van ser l'abast i la dimensió del Memorial Democràtic, la pluralitat de memòries, les funcions, les relacions exteriors i les prioritats d'actuació

A la seva darrera sessió, la de 9 de novembre de 2005, la Comissió Assessora va debatre i finalment aprovar per unanimitat el document de síntesi titulat «El Memorial Democràtic. Informe de la Comissió Assessora. Novembre 2005», que sintetitzem a continuació, en què s'argumentaven els motius pels quals es veia necessària la creació del Memorial i se'n definien les funcions principals.

3. L'informe sobre el Memorial Democràtic: funcions de la institució

La majoria dels països de la Unió Europea han assolit graus importants i significatius de benestar i molts han considerat imprescindible exposar que aquests nivells de benestar són, en gran mesura, el fruit de les lluites democràtiques que es van lliurar en una època dolorosa i lacerant, l'època dels feixismes, que també Catalunya i Espanya van sofrir intensament sota el domini d'una de les dictadures de més llarga durada. Hem vist que, trenta-dos anys després de l'acabament de la dictadura franquista, no hi ha al nostre país cap institució governamental que s'ocupi de conservar i gestionar el patrimoni històric, material i immaterial, d'aquella època. Aquesta situació ens desvincula del procés de recuperació de la memòria democràtica i de la seva conversió en patrimoni col·lectiu, una política

que a Europa fa anys que es desenvolupa i es cuida. És una mancança que afebleix l'educació democràtica, civil i moral dels nostres joves, deixa sense el respecte merescut els protagonistes de la lluita democràtica i ens situa fora d'una de les polítiques culturals i civils més importants i necessàries que duen a terme els principals països de la Unió Europea.

Trenta-dos anys després de l'acabament de la dictadura franquista, no hi ha al país cap institució governamental que s'ocupi de conservar i gestionar el patrimoni històric d'aquella època

Per tots aquests motius, i amb aquestes funcions, el Memorial Democràtic és concebut com l'instrument de la política pública que desenvolupa la Generalitat de Catalunya adreçat a una gestió efectiva i eficient de la memòria democràtica. Per tant, ha de ser un equipament vinculat a la Generalitat amb la màxima transversalitat i gestionat per professionals que ha de fer visible en l'espai públic aquesta política de la memòria. Per tant, resulta obvi que les funcions del Memorial, la seva activitat, són complementàries a les de les altres institucions patrimonials de Catalunya. Un exemple n'és la política de conservació descrita a les funcions: a Catalunya ja hi ha institucions que es dediquen específicament a la conservació del patrimoni moble i documental (museus, arxius), així com organismes responsables de la custòdia del patrimoni monumental, natural i paisatgístic.

El Memorial, que no usurpa cap d'aquestes atribucions, es proposa com a gran centre de documentació sobre la memòria democràtica de Catalunya, la qual cosa significa facilitar l'accés a la informació allà on es trobi, i no necessàriament tenir-ne els suports originals. Si el projecte admet la possibilitat que el Memorial accepti custodiar fons patrimonials, només ho fa amb un caràcter de suplència, en cas que no puguin ser custodiats per cap altra institució. D'altra banda, el Memorial no aspira a gestionar directament el patrimoni immoble relacionat amb la memòria democràtica (espais memorials, fosses, fites commemoratives, etc.), sinó a impulsar programes de recerca i de conservació in situ d'elements dispersos en el territori.

Les funcions fonamentals del Memorial Democràtic seran de commemoració, conservació, investigació, difusió, formació i participació

També és respectuós amb el teixit associatiu interessat per la recuperació de la memòria democràtica. La descripció de la funció de participació del Memorial així ho proposa. La creació del Memorial no ha de suposar en cap cas l'absorció o la mediatització del viu formiguer que representen associacions i entitats diverses, sinó més aviat el foment de criteris genèrics i coherents d'intervenció, tant metodològics com deontològics, en matèria memorial. Per tant, ha de quedar clar que la responsabilitat política de commemorar la lluita per la democràcia i de garantir el dret a la memòria és del Govern de la Generalitat, i que aquest, en l'exercici d'aquesta responsabilitat, podrà crear les normatives que consideri adequades. Per tant, el funcionament proposat per al Memorial respecta l'autonomia d'acció d'associacions i entitats d'arreu del territori, la qual cosa no treu que sigui absolutament necessària una regulació normativa de les intervencions memòria-

listes. Les funcions fonamentals del Memorial Democràtic serien, per tant, les de commemoració, conservació, investigació, difusió, formació i participació.

3.1. La commemoració

Pel que fa a la funció de commemoració, es deia al document que la finalitat última d'una política pública de la memòria democràtica és proclamar solemnement la vigència dels valors democràtics com a fonament del model d'organització i de convivència de la societat catalana actual. És, també, proclamar la voluntat de projectar aquests valors cap al futur. A aquesta funció d'afirmació, el Memorial afegeix la de desgreuge i homenatge a totes les víctimes directes o indirectes de la lluita per la democràcia, mínim gest que mereixen com a dipositaris d'una memòria silenciada, si no negada. Proclamar i rememorar són accions que confereixen al Memorial naturalesa de monument en el sentit més radical del terme: aquella obra humana edificada amb la finalitat precisa de conservar vigent, en la consciència de les generacions futures, el record d'un esdeveniment o d'un projecte de futur, o bé d'ambdues coses alhora.

Per tant, com a element commemoratiu, cal que el Memorial Democràtic incideixi en l'espai públic amb una funció dual: d'una banda ha d'erigir la seva seu –tant si és un edifici històric emblemàtic com si és de nova planta– com a fita visible i permanent dels valors que proclama, i per aquest motiu seran de gran importància tant la conceptualització de la seva exposició estable com la de l'edifici, restaurat o nou. En segon lloc ha d'oferir-se com espai privilegiat per acollir els actes socials, culturals i institucionals de la memòria democràtica (celebracions, homenatges, festes, etc.). I és mitjançant la seva programació cultural i de participació que fomentarà el marcatge de l'espai públic d'arreu de Catalunya que cal distingir (senyalitzacions, preservació i interpretació dels llocs de memòria).

Acte de commemoració del 70è aniversari de l'arribada de les Brigades Internacionals a Catalunya, que va tenir lloc a Barcelona l'11 d'octubre de 2006.

Foto: Eva Guillaumet

3.2. La conservació

Pel que fa a la tasca de conservació per tal de preservar la memòria de l'antifranquisme, es considerava que el Memorial ha de desenvolupar aquesta funció en un doble vessant: com a conservador d'informació i com a impulsor de programes de conservació *in situ* d'elements dispersos en el territori de Catalunya.

En primer lloc, el Memorial opta per definir-se com un conservador d'informació –i no necessàriament de vestigis– sobre la memòria antifranquista. Entenem que Catalunya ja té institucions especialitzades prou consolidades a les quals pertoca custodiar el patrimoni moble i documental del país. El Memorial preservarà *un fons informatiu especialitzat* integrat fonamentalment per documentació localitzada o generada per la seva pròpia activitat de recerca:

- a) Un banc de dades audiovisual de relats autobiogràfics.
- b) Les bases de dades sobre fons conservats per altres institucions o particulars: béns bibliogràfics i documentals (escrits i audiovisuals), fons de cultura material.
- c) Un inventari d'elements i llocs significatius de la dictadura i de les lluites democràtiques (mobles i immobles, espais rurals i urbans, monuments, símbols, institucions, paisatges, etc.).
- d) Una biblioteca especialitzada.

El Memorial assumirà la custòdia de fons patrimonials només en la mesura en què no puguin ser acollits en cap altra institució de conservació del país.

En segon lloc, el Memorial promourà la senyalització i la preservació dels vestigis significatius de la dictadura i de les lluites democràtiques. En la mesura en què el Memorial no té cap funció decisòria, es limitarà a informar i assessorar les institucions públiques sobre la necessitat de conservació i els usos possibles d'aquest patrimoni.

3.3. La investigació

Respecte de la tasca d'investigació, es proposava que la recerca impulsada pel Memorial ha d'estar en funció i al servei de la seva activitat cultural i programació difusora –no pas de les necessitats i les programacions universitàries i acadèmiques–, i ha de ser realitzada per professionals del sector que correspongui, utilitzant sempre que calgui el conveni, la convocatòria pública i l'acord amb les institucions públiques o privades més adequades a les necessitats i els projectes, i en tot cas ha d'assegurar el rigor científic de les recerques que finança, impulsa o patrocina. La recerca planificada també cal que s'orienti a promoure la creació d'infraestructures informatives que constitueixin bases de referència per a recerques monogràfiques especialitzades, però també per a les necessitats de consultes generals dels ciutadans.

Imatge d'alguns dels nens nascuts a la Maternitat d'Elna durant els anys 1939 i 1944. *La Maternitat d'Elna, bressol dels exiliats* (2005).

Foto: Elisabet Eidenbenz.

3.4. La difusió

Sobre la política de difusió es precisava que la funció primordial del Memorial és garantir el dret civil dels ciutadans al coneixement històric de l'antifranquisme i dels fonaments de la democràcia actual. Per tant, la difusió és la funció que dóna sentit a tota l'activitat i la programació del Memorial i que vehicula les altres activitats de recerca, conservació, formació, participació i documentació.

El Memorial no discriminarà cap mitjà de difusió capaç de desenvolupar eficientment els seus objectius. Seran recursos bàsics de difusió el Servei d'Informació Documental (SID), l'exposició estable, les exposicions temporals, la senyalització d'elements in situ, les activitats culturals i les publicacions.

- *El Servei d'Informació Documental (SID)*. Aquest Servei informarà sobre els grans fons que continguin qualsevol tipus de documentació sobre la repressió franquista, en farà la descripció i informarà d'on es troben i com s'hi pot accedir. Materialment, el SID estarà constituït per un inventari hipertextual d'aquests centres de documentació, arxius o biblioteques, tant públics com privats, i hi anirà incorporant els temes que apareguin a propòsit de les diverses activitats i produccions pròpies o de les iniciatives dels grups associats al Memorial. El SID tindrà la funció d'elaborar un registre dels grups actius que en aquest moment fan intervencions arreu del territori, així com un cens de les seves actuacions.

La funció del SID no serà d'arxiu, sinó de centre de documentació, el qual construirà el seu fons amb la documentació i la informació generada per les seves actuacions, les dels grups associats o qualsevol altra que tingui relació amb els objectius generals de la institució. El Servei d'Informació actuarà des de la seu del Memorial, però també i especialment mitjançant el seu portal informàtic i la seva possibilitat de navegació hipertextual. El Memorial es coordinarà amb altres institucions internacionals que dediquin la seva activitat als mateixos objectius.

- Per tal de ser més eficaç, el Memorial podrà establir convenis de col·laboració amb els mitjans de comunicació i amb les institucions públiques i privades, d'àmbit nacional i internacional, que consideri necessaris per desenvolupar projectes d'interès comú, intercanviar experiències i compartir informació. Impulsarà la creació de productes per a ràdio i televisió.
- *Activitats culturals* (la programació i l'organització d'actes, concerts, projeccions cinematogràfiques, representacions teatrals, etc.). Aquestes activitats concretes no han de ser desenvolupades necessàriament a les instal·lacions del Memorial, sinó que la programació s'externalitzarà en sales adequades de qualsevol localitat; d'aquesta manera, el Memorial amplia la seva presència, s'estén arreu del territori i es dona a conèixer com a institució dinamitzadora de la cultura política democràtica i receptora d'iniciatives.

3.5. La formació

Pel que fa a la formació, se sostenia que el Memorial Democràtic promourà l'organització i la realització de cursos, seminaris i tallers pedagògics destinats al món educatiu, tant per a professors com per a alumnes. També impulsarà la creació de material didàctic adreçat als estudiants basat en l'exposició permanent i les diverses activitats (exposicions temporals, cicles de conferències temàtiques, etc.) del Memorial.

Es fomentarà l'organització de cicles de conferències temàtiques destinades al públic en general, seminaris especialitzats i congressos.

3.6. El foment de la participació

La tasca de fomentar la participació ciutadana era una de les labors en què el document de síntesi posava més èmfasi, atès que considerava que democratitzar l'accés al coneixement històric significa, sobretot, impedir qualsevol monopoli sobre el relat històric i posar les bases per tal que qualsevol versió democràtica de la memòria pugui ser contrastada. És per això que el Memorial es defineix com una àgora i un observatori dels valors democràtics de la societat actual, que es basa en la memòria de la lluita per assolir aquests valors. És un espai públic que es relaciona i s'enriqueix amb la realitat associativa que durant anys ha maldat per mantenir la memòria anti-feixista, i amb els grups de nova creació que veuen en el Memorial la institució que pot acollir les seves iniciatives relacionades amb els objectius generals de la institució, que no es limiten al passat històric, sinó que tenen en compte la totalitat de les experiències democràtiques dels moviments socials actuals i les seves expressions i indagacions culturals i polítiques.

El suport del Memorial a aquests grups se centrarà en la col·laboració, la producció, la coordinació, l'assessorament i l'orientació i, si cal, els oferirà les seves instal·lacions, sempre que les propostes entrin en el marc temàtic general del Memorial.

No es tracta d'incorporar grups i iniciatives estables, sinó d'assumir les seves propostes, mitjançant convenis o altres mecanismes de col·laboració. Durant el temps de realització

de les seves actuacions, es considerarà aquests grups associats al Memorial. Aquests grups han de mantenir la seva independència respecte del Memorial, i la institució ha d'aprofitar la seva iniciativa per renovar i dinamitzar la programació.

Els grups associats no cal que siguin estables necessàriament, simplement es poden haver format per a un projecte concret, poden ser d'arreu del país i efectuar els projectes en el seu territori, de manera que instal·lin una presència del Memorial sorgida de la demanda dels sectors més interessats i actius de cada indret del país.

Creiem que la col·laboració, l'estímul i l'acollida d'aquests grups, que existeixen arreu i que han tingut bones iniciatives que es malmeten per la falta de vehiculació, contribuiran a garantir la modernització del Memorial. En bona mesura la seva implicació dependrà de la capacitat del Memorial de presentar-se com la institució que dóna acollida i recursos a les iniciatives de reflexió, investigació i difusió de les realitats i els processos democràtics múltiples, tant del passat com del present.

4. El Projecte de Llei

Posteriorment, i a partir d'aquest informe de la Comissió Assessora i altres aportacions rebudes, sobretot de les entitats memorialistes, el Departament de Relacions Institucionals i Participació va elaborar l'Avantprojecte de Llei del Memorial Democràtic. Aquest text es va sotmetre a informació pública entre el 17 i el 31 de gener de 2006, per tal de facilitar la participació de totes les persones, les entitats i les institucions interessades. Finalment el Govern de la Generalitat, que havia recollit una bona part de les observacions fetes, va aprovar el Projecte de Llei el març de 2006. Cal remarcar que aquest Projecte de Llei arribava al Parlament després d'un debat ciutadà intens, en el curs del qual el text s'havia enriquit notablement. I, a més, gaudia d'un consens notable dins del món acadèmic i entre les entitats memorialistes de Catalunya.

4.1. La tramitació parlamentària durant la setena legislatura

En la tramitació parlamentària posterior del Projecte de Llei van comparèixer davant la Comissió de Cultura del Parlament un total de vint-i-quatre persones, entitats i institucions, que van exposar les seves consideracions sobre el Projecte esmentat. En la gran majoria dels casos les persones que van comparèixer davant la Comissió van mostrar la seva satisfacció i el seu acord amb el Projecte presentat. Malgrat això, la tramitació parlamentària del Projecte va decaure sense poder ser aprovat a causa de la finalització anticipada de la legislatura.

La necessitat, i l'oportunitat, del Memorial Democràtic va quedar palesa després de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya ara vigent, a finals de l'any 2006. En efecte, l'article 54 del nou Estatut concreta que la Generalitat i els altres poders públics del país han de «vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques.

El mandat sobre memòria històrica de l'article 54 de l'Estatut d'autonomia va fer necessari presentar al Parlament de Catalunya un nou projecte de llei de creació del Memorial Democràtic.

Foto: Info Catalunya.

Amb aquesta finalitat, han d'adoptar les iniciatives institucionals necessàries per al reconeixement i la rehabilitació de tots els ciutadans que han patit persecució com a conseqüència de la defensa de la democràcia i l'autogovern de Catalunya». A l'apartat 2 de l'article de l'Estatut esmentat, s'afegeix que la Generalitat ha de vetllar per tal que «la memòria històrica es converteixi en símbol permanent de la tolerància, de la dignitat dels valors democràtics, del rebuig dels totalitarismes i del reconeixement de totes les persones que han patit persecució a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència».

Aquest mandat estatutari obligava, doncs, a tornar a presentar al Parlament de Catalunya un projecte de llei de creació del Memorial Democràtic. Per altra banda, el Decret 421/2006, de 28 de novembre de 2006,³ sobre l'estructuració del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació, creava la Direcció General de la Memòria Democràtica, que entre les seves funcions tenia la d'«impulsar la creació del Memorial Democràtic com a entitat de dret públic amb personalitat jurídica pròpia».

4.2. La tramitació parlamentària durant la vuitena legislatura

El 14 de març de 2007 es va presentar novament al plenari del Parlament de Catalunya el Projecte de llei de creació del Memorial Democràtic. Al final del debat foren rebutjades les esmenes a la totalitat presentades pel grup parlamentari del Partit Popular de Catalunya i pel grup parlamentari mixt, i així el Projecte de llei continuà la seva tramitació passant a la comissió parlamentària corresponent. Finalment, la llei s'ha aprovat en el Ple del 24 de d'octubre, assolint un important consens polític.

3. (DOGC 4776, de 7.12.2006).

En el decurs dels treballs de la Comissió de Cultura, durant els mesos de maig, juny i juliol d'enguany, el Projecte de Llei va assolir un consens polític important en pactar-se nombroses esmenes entre les tres forces de la majoria parlamentària (PSC, ERC i ICV-EUiA) amb la principal de l'oposició, CiU. Aquestes esmenes consensuades afecten fonamentalment l'exposició de motius i alguns aspectes de la composició dels òrgans de direcció i gestió del Memorial Democràtic.

El nou redactat que ha estat introduït a l'exposició de motius posa un èmfasi especial a sostenir que el sistema democràtic «ha de reconèixer la memòria i la dignitat de totes les víctimes del franquisme i també les de la violència política incontrolada a la rereguarda republicana, especialment les que es van produir els primers mesos de la guerra i amb independència de les seves opcions». Igualment, a l'article 3 del Projecte de Llei, es torna a insistir en la necessitat de retre homenatge a «les víctimes directes i indirectes de la Guerra Civil i de la lluita per la República, la democràcia, les llibertats i els drets individuals i col·lectius, així com també de les víctimes de la rereguarda durant el conflicte bèl·lic i de tothom que va patir persecució a causa de les seves opcions personals, ideològiques, religioses o de consciència».

La Llei del Memorial Democràtic ha assolit un important consens polític i s'ha aprovat el 24 d'octubre de 2007

5. Epíleg

Considerem que aquestes precisions han estat ben encertades, atès que un sistema democràtic no pot fer distincions entre les víctimes de la violència i d'uns procediments judicials i administratius injustos. Un país democràtic no pot diferenciar les víctimes a causa

Representants dels supervivents de Mauthausen van visitar el Parlament de Catalunya el 15 de juny de 2007.

Foto: Parlament de Catalunya.

de la seva ideologia. Per això, l'actitud sectària del règim franquista, que ha recordat i honorat només «les seves víctimes» i s'ha negat així a una política de reconciliació i ha mantingut ben viva la divisió entre els vencedors i els vençuts de la Guerra Civil, no és acceptable que persisteixi en una societat democràtica. És del tot evident que aquesta és una situació injusta que exigeix unes polítiques públiques de reparació. Ara bé, institucions públiques com el Memorial Democràtic no sols han de promoure el reconeixement i la reparació de les víctimes de la dictadura franquista, sinó que, fent ús d'un autèntic esperit de reconciliació, han de vetllar pel respecte i la memòria d'aquells ciutadans que, per raó de la seva condició social, opció ideològica o creences religioses, van ser víctimes de la violència desfermada com a reacció a la rebel·lió militar de juliol de 1936.

Una societat democràtica exigeix polítiques públiques de reparació sense diferenciar les víctimes per la seva ideologia, i el Memorial Democràtic vetllarà pel respecte i la memòria de totes les víctimes

Pensem que ens trobem davant d'una oportunitat històrica irrepètible: la de començar a deixar per superada, almenys des de la perspectiva de les polítiques públiques democràtiques, aquesta herència llarga i angoixosa de la Guerra Civil i de la dictadura franquista. Som en el camí de tancar les ferides deixades pel franquisme i de reparar els oblitats de la transició a la democràcia. És això, realment, el que hauria de pretendre el Memorial Democràtic. I per acabar, deixeu-me afegir dues reflexions que expliquen prou bé la «necessitat cívica i moral» de l'exis-

tència d'una institució pública com el Memorial Democràtic. La primera és de la professora Conxita Mir que, en aquesta mateixa línia d'arguments, ha escrit que «...quizás no esté de más reiterar que los corsés autoimpuestos, en nombre de una transición que apostó por el olvido voluntario del pasado, se resisten a seguir con su función de coraza contra la memoria incómoda. La voluntad de seguir interrogando el pasado sobre cuestiones tan poco amables como fue la violencia franquista, no tanto como ejercicio historiográfico, sino para profundizar en su comprensión, constituye, a nuestro entender, la mejor garantía –“la catarsis necesaria”, si se quiere en palabras de Hilari Raguer– para seguir avanzando en la construcción del futuro»⁴.

Per la seva banda, el professor Reyes Mate sosté amb notable lucidesa la «necessitat moral» d'avançar en aquest tipus de propostes: «Memoria moral es sinónimo de justicia, y el antónimo de olvido e injusticia. La memoria moral no es recordar el pasado, sino reivindicar el sufrimiento oculto como parte de la realidad o, lo que es lo mismo, denunciar toda construcción del presente que ignore la vigencia de una injusticia pasada. (...) Cualquier sistema político, aunque sea el de la democracia, queda cuestionado si acepta como precio para su éxito el olvido de la injusticia cometida.»⁵ Més clar, l'aigua.

4. Mir Curcó, Conxita. «El estudio de la represión franquista: una cuestión sin agotar». *AYER* [Madrid], núm. 43 (2001), p. 35. [Marcial Pons]

5. Mate, Reyes. «El pasado y la justicia». *EL PAÍS* (12.11.2002).